

Danske unges uddannelsesforventninger og -forløb – 3. nedslag i serien om unges uddannelsesforventninger

Hovedresultater

Hovedresultater

Formålet med denne rapport er at kaste lys over, hvordan danske unges forventninger til uddannelse udvikler sig i løbet af deres ungdom, og hvordan unges uddannelsesforventninger hænger sammen med deres faktiske uddannelsesforløb. Rapporten er en del af et projekt finansieret af Lauritzen Fonden, som følger en bredt socialt stratificeret gruppe på 100 unge, fra de går ud af 9. klasse, til de er 26 år. De unge er foreløbig blevet interviewet tre gange, og denne rapport præsenterer resultater fra 3. nedslag, hvor de unge er omkring 22-23 år. Fordi rapporten baserer sig på gentagne interviews med et bredt udvalg af danske unge, giver den et unikt indblik i danske unges overvejelser og tanker om uddannelse, hvordan de udvikler sig i takt med deres møde med uddannelsessystemet, og ikke mindst hvordan deres tanker og veje hænger sammen med deres sociale baggrund. Rapporten er derfor særlig relevant for alle, der i deres professionelle virke har at gøre med unge i uddannelsessammenhænge – det gælder ikke kun vejledere og undervisere, men også studerende og andre, der har interesse i unges forventninger og uddannelsesvalg.

Rapporten viser, at uddannelsesforventninger og uddannelsesvalg formes dynamisk gennem sociale og biografiske processer, hvor erfaringer fra familie, opvækst, hverdagsliv, uddannelse, sabbatår og ungdomsjob gradvist bidrager til de unges forståelser af, hvem de er, hvad de kan, og hvilke fremtider der opleves som mulige for dem. I mødet med skole, arbejde, sabbatår mv. får de erfaringer, som gradvist omsættes til konkrete forestillinger om uddannelsesvalg, arbejde og fremtid. En af rapportens hovedpointer er her, at de overordnede orienteringer mod et uddannelsesniveau eller -område ofte er relativt stabile, mens de konkrete valg inden for denne overordnede orientering dannes i mødet med nye erfaringer fra uddannelse, arbejde, venner mv. – konkrete erfaringer, som ofte opleves som mere afklarende end generel information om uddannelsessystemet.

Social baggrund, minoritetsstatus og køn har betydning for uddannelsesforventninger

Unge måde at danne uddannelsesforventninger på er tæt forbundet med familiebaggrund, minoritetsstatus og køn: Familiebaggrund har ikke alene betydning for de unges konkrete uddannelsesvalg, men også for, hvilke uddannelsesmuligheder der tidligt fremstår som realistiske, attraktive eller overhovedet tænkelige i løbet af uddannelsesforløbet. Sammenholdt med de unges faktiske uddannelsesforløb afspejler uddannelsesforventninger ofte en realistisk orientering mod mulige uddannelsesveje. I et socialt mobilitetsperspektiv er dette et mønster, der kræver opmærk-

somhed; nogle unge begrænser deres uddannelsesambitioner i forhold til deres muligheder, mens andre orienterer sig mod uddannelsesveje, der ikke nødvendigvis stemmer bedst overens med deres faglige interesser og forudsætninger.

Samtidig viser analysen, at minoritetsunges uddannelsesorientering ofte er præget af høje uddannelsesambitioner og en stærk målorientering, hvor uddannelse fungerer som et både individuelt og kollektivt mobilitetsprojekt, forankret i familiens erfaringer og ambitioner. Der er en ret konsistent sammenhæng mellem etniske minoritetsunges uddannelsesforventninger og uddannelsesvalg og de fremtidsønsker, som de gerne vil have, at uddannelsen realiserer for dem.

I forhold til køn kan kønnede forestillinger om identitet og tilhørsforhold begrænse bredden af unges valgmuligheder og dermed opretholde den eksisterende kønsopdeling på uddannelses- og arbejdsmarkedet. Kvindedominerede fag vurderes ofte som mindre attraktive og anerkendte, og for kvinder, der rent faktisk vælger utraditionelt, opleves dette som en potentiel adgang til mere statusgivende positioner end traditionelle kvindefag, mens det for mænd ofte er forbundet med et krav om at legitimere valg af kvindedominerede uddannelser.

Uddannelsesforløb er ikke enten on-track eller off-track

En anden af rapportens hovedpointer er, at det ikke er meningsfuldt at forstå unge som enten on-track eller off-track i deres uddannelsesforløb. Blandt vores unge er det sjældent den lige vej fra A til B, der bliver taget. Det er de samlede bevægelser – ikke om man er on- eller off-track på et givet tidspunkt – der karakteriserer uddannelsesforløbet. For nogle grupper er disse ikke-lineære forløb problemfrie, for andre unge er det mere risikofyldt, ikke kun for de unge, som er på kanten af uddannelsessystemet med få ressourcer hjemmefra eller dårlige skoleerfaringer, men også for de unge, som er meget i tvivl eller mistrives i deres uddannelsesvalg. Det betyder dog ikke, at de unge er passive eller afmægtige; de er i gang med at afsøge muligheder, men møder måske barrierer i uddannelseskonteksterne, hvor de ikke nødvendigvis har den samme støtte som unge, der har mere lineære forløb.

Uddannelsesvalg må derfor forstås som en proces, hvor unge løbende udvikler deres forestillinger om mulige fremtider og navigerer mellem forskellige uddannelsesveje. En forståelse af unge alene ud fra aktuelle kategorier eller risikopositioner risikerer derfor at overse, at deres situation og oplevede handlemuligheder kan ændre sig over tid. Dette understreger betydningen af et uddannelsessystem og indsatser, der tager afsæt i unges konkrete forløb og løbende udvikling og understøtter fleksible bevægelser og omvalg og samtidig har opmærksomhed på, hvordan sociale

forskelle påvirker unges muligheder for at orientere sig mod og bevæge sig mellem forskellige uddannelsesforløb. I et vejledningsperspektiv understreger analysen betydningen af at se unges uddannelsesvalg som løbende processer, hvor afprøvning, justeringer og omvalg er en del af afklaringen af fremtidige muligheder.

Ulige muligheder for at forestille sig fremtiden

En del af analysen peger på, at evnen til at forestille sig og navigere i fremtidige muligheder er ulige fordelt blandt unge. Uligheden ligger ikke i, at nogle orienteringer er mere værdifulde end andre, men i at unge har forskellig adgang til de sociale, økonomiske og erfaringsmæssige ressourcer, der gør det muligt at forestille sig en bred vifte af fremtider og omsætte dem til konkrete planer. Unge har forskellige måder at forstå og navigere på i forhold til fremtiden, og derfor bør fokus være på at udvide handlingshorisonter og understøtte den enkeltes ønsker, værdier og livsbalancer. Det peger mod en mere differentieret og inkluderende ungdomspolitik, hvor fokus ikke kun er på uddannelse og beskæftigelse som output, men også på unges evne til at forestille sig og skabe forskellige former for gode liv.

Behov for fleksible og procesorienterede indsatser

I den forrige rapport, da de unge var 18-19 år, pegede vi bl.a. på, at indsatser bør prioriteres allerede i 9. klasse, og at unge skal hjælpes på vej til at omsætte deres egne kompetencer til konkrete uddannelser. Som vi også bemærkede i den forrige rapport, er en gruppe af unge, ofte fra kortuddannede hjem, usikre og i tvivl og har flere uddannelsesafbrud bag sig, hvilket kan føre til en følelse af afmagt over for uddannelsesvalget. Disse unge har ikke de samme ressourcer at trække på hjemmefra i forhold til uddannelseskendskab og understøttelse af valgprocesser, som andre unge. Vores resultater i denne rapport understøtter behovet for fleksible og procesorienterede indsatser, som ikke er statisk målgruppeinddelte, og som kan tilpasses unges skiftende situationer og understøtte dem i både overgange, tilbagevenden til og fastholdelse i uddannelse.

Det er imidlertid vigtigt ikke kun at fokusere på, hvad der kan gøres for de unge, men også på uddannelsessystemets rolle i forhold til at stille bestemte betingelser for de unges muligheder. Unges muligheder er ikke kun bestemt af individuelle ressourcer og kompetencer, men også af, hvordan uddannelser er opbygget og organiseret: de faglige krav, vejledningspraksis og sociale miljøer, som alt sammen betyder noget for mulighederne for at opleve tilhørsforhold og anerkendelse.

Hovedresultater: Danske unges uddannelse – forventninger og forløb – 3. nedslag i serien om unges uddannelsesforventninger

VIVE/2026

HR_100749